

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	9
1999	
Wat voorafging	16
2000	
Waren we stoned of zo?	22
2001	
De grote klap	36
2002	
De euro van ons allemaal	52
2003	
Creatief met boekhouding	64
2004	
Ondertussen op het internet...	82
2005	
De aarde is plat (maar pas op voor putten zonder deksels)	98
2006	
So long, farewell, auf Wiedersehen, adieu	114
2007	
Kan de schoorsteen blijven roken?	132
2008	
Help, de financiële sector verzuipt!	154
2009	
Nederland in recessie	178
Epiloog	197
Register	204

Voorwoord

Eind 1999 ging Nederland optimistisch over zijn economie en zijn concurrentiepositie de nieuwe eeuw in. Tien jaar later vraagt het land zich vertwijfeld af hoe en wanneer het de gevolgen van de diepste recessie in driekwart eeuw straks achter zich laat.

Het is fascinerend geweest om als financieel journalist mee te maken hoe de laatste tien jaar de ene na de andere zeepbel werd doorgeprikt. Of het nu om de koersen van internetaandelen ging, om krediet- en huizenmarktbubbels of om de reputaties van bestuurders, economen en bankiers: een opvallend groot aantal 'heroes' van toen zijn de 'zeroes' van nu. Minstens zo opvallend is het kennelijke onvermogen van economische instituten om dramatische economische wendingen te zien aankomen of daar de ernst van in te schatten.

Dit boek is meer ontstaan uit verwondering over de loop der gebeurtenissen dan uit de drang om te vertellen hoe de wereld in elkaar steekt. Ik heb met dit boek de gebeurtenissen op een rij willen zetten die in mijn ogen het beeld voor de Nederlandse economie het afgelopen decennium het sterkst bepaalden. Het perspectief dat ik heb gekozen, is dat van een chronologische terugblik over de belangrijkste thema's en ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar. Op die manier probeer ik voorvallen die ik beschrijf in verband te brengen met de belangrijkste economische – en soms ook de relevante politieke – onderstromen.

Niet alle gebeurtenissen die worden aangestipt zijn directe manifestaties van zo'n onderstroom. Sommige gebeurtenissen waren te opvallend om aan voorbij te gaan in een overzichtswerk of dienen ter illustratie van de tijdgeest. Voorbeelden daarvan zijn de overnamedeals die ik voor sommige jaren apart beschrijf en de aandacht voor de uitverkiezing van de Topman van het Jaar aan het eind van elk hoofdstuk. Bij deze verkiezing die het weekblad *FEM* lange tijd in samenwerking met het Managers Netwerk Nederland organiseerde,

bleek de keuze voor een bepaalde topman vaak exemplarisch voor de stemming in managend Nederland.

Het weekblad *FEM*, dat met het aanbreken van het tweede decennium ter ziele ging, was van het begin tot aan het eind van het eerste decennium van de 21ste eeuw mijn werkgever. Een groot deel van mijn ideeën en kennis heb ik te danken aan de inzichten die ik heb opgedaan uit artikelen van collega's en discussies met hen op de redactie van dit blad. Hoofdredacteur Arne van der Wal en adjunct-hoofdredacteur Jean Dohmen ben ik dankbaar voor de aansporing, steun en raad die ik heb gekregen bij het schrijven van dit boek. Daarnaast gaat mijn bijzondere dank uit naar mijn *FEM*-collega's Koos Schwartz, Edin Mujagić, Philip Bueters en Walter Devenijns, die mijn teksten van commentaar en de nodige correcties hebben voorzien. Bij uitgeverij Business Contact dank ik Pim van Tol en Annemie Michels voor hun adviezen, vertrouwen en werk aan dit boek.

Het boek had er echter nooit kunnen komen zonder het geduld, de steun en ook het commentaar van mijn liefste Birgitte. Zij gaf me de ruimte en de tijd om mijn eigen ei uit te broeden terwijl zij bezig was met het échte werk: het dragen en ter wereld brengen van onze dochter. Daarna draaide zij in de eerste maanden na de geboorte voor een schandalig groot deel op voor de zorg voor de baby en haar broer.

Inleiding

De 21ste eeuw is net tien jaar oud. Toch lijkt een feestje om die jaren uitbundig te vieren niet op zijn plaats. Het veelbelovende begin van dit decennium eindigde in de diepste recessie sinds de jaren dertig van de vorige eeuw.

In het eerste jaar van wat een nieuwe Gouden Eeuw moest worden, knapte de internetbubbel. Daarna volgden de aanslagen op het World Trade Center en het Pentagon van 11 september 2001, een serie boekhoudschandalen, de moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh en toenemende zorgen om het klimaat en de olievoorraden. Om het af te maken trakteerde het eerste decennium van de 21ste eeuw ons op een kredietcrisis van ongekeerde omvang en een diepe recessie waarvan de gevolgen nog lang voelbaar zullen zijn. De laatste miljoenennota waarschuwt Nederland voor pijnlijke maatregelen en een langdurige herstelperiode met onzeker resultaat.

En het begon zo mooi. De toekomst lachte Nederland eind 1999 tegemoet als we voorspellers en economische instituten mochten geloven. Het kapitalisme had de Koude Oorlog gewonnen en de commerciële geboorte van internet beloofde ongekeerde creatieve en zakelijke mogelijkheden. De wereld maakte zich na de overgangsjaren na de val van de Berlijnse Muur op voor een periode van vrede en voorspoed. De globalisering zou westerse welvaart en uiteindelijk ook democratie en politieke stabiliteit verspreiden tot in alle hoeken van de planeet.

Nederland stond vooraan in het rijtje landen dat van deze economische, technologische en politieke ontwikkelingen zou profiteren. De economie floreerde, de bevolking was welvarend en goed opgeleid en Nederlandse bedrijven deden met succes de ene na de andere overname in het buitenland. Ons poldermodel gold als een gelauwerd voorbeeld van hoe werkgevers, werknemers en overheid

constructief konden samenwerken. Was het gek dat het optimisme zo groot was dat het nieuwe tijdperk na de millenniumwisseling werd begroet als een nieuwe Gouden Eeuw?

Tien jaar later heeft het zelfvertrouwen waarmee Nederland eind 1999 de 21ste eeuw bestormde, plaatsgemaakt voor onzekerheid over de economische toekomst, wantrouwen jegens het financiële systeem, twijfel aan de concurrentiekracht van de Nederlandse economie en onzekerheid over zijn plaats in een wereld die veel gevaarlijker bleek dan de meeste mensen tien jaar geleden dachten. Bedrijven als KLM, Numico en Hagemeyer werden overgenomen, ABN AMRO en VNU werden aan stukken gescheurd, beursbedrijf Van der Moolen en bank Van der Hoop Bankiers gingen failliet. De schade was nog veel groter geweest als de overheid eind 2008 niet had ingegrepen door een groot deel van het Nederlandse financiële stelsel te redden. De rekening volgt later.

Dit boek wil de verhalen vertellen van de gebeurtenissen en ontwikkelingen die de afgelopen tien jaar de Nederlandse economie en de stemming hebben vormgegeven. Wat is er gebeurd tussen het laaiende optimisme van eind jaren negentig en de gedepremerde stemming van tien jaar later? Waarom lijkt die Gouden Eeuw nu verder weg dan ooit? Waar waren dat optimisme van toen en het pessimisme van nu op gebaseerd?

Om het boek het karakter van een chronologisch opgezette terugblik op het afgelopen decennium te geven staat elk hoofdstuk in het teken van een jaar. Elk hoofdstuk is opgebouwd rond een hoofdverhaal dat ingaat op een belangrijk economisch thema dat zich dat jaar manifesteerde. De behandeling van dat thema omvat niet alleen de gebeurtenissen tussen 1 januari en 31 december die rond dit onderwerp voorvielen, maar beschrijft zijn opkomst, het hoogtepunt en hoe het verder ging. Thema's die aan bod komen zijn de internetbubbel (2000), de aanslagen van 11 september en de oorlog tegen het terrorisme (2001), de invoering van de euro (2002), boekhoudschandalen en corporate governance (2003), de beursgang van Google en de nieuwe, verbeterde interneteconomie (2004), de opkomst van China en India (2005), de uitverkoop van het Nederlandse bedrijfsleven (2006), de zorgen om het klimaat en de energievoorziening (2007), de kredietcrisis en de teloorgang van ABN AMRO (2008) en de recessie (2009).

Van sommige van deze thema's is duidelijk een moment aan te wijzen waarop ze speelden, begonnen of een hoogtepunt bereikten. Andere ontwikkelingen vonden sluipenderwijs plaats, maar trokken in een bepaald jaar sterker de aandacht dan in andere jaren. Hieraan ontlenen de thema's hun plaats in de chronologische opbouw van het boek.

Daarnaast staat elk hoofdstuk stil bij de opvallendste en belangrijkste deals, affaires, personen, bedrijven en gebeurtenissen die het nieuws van dat jaar bepaalden. Geen enkel jaar wordt volledig beheerst door slechts één gebeurtenis of thema. Door een snuffje 'aanzien van...' toe te voegen is het mogelijk om enerzijds de tijdgeest te schetsen en anderzijds het geheugen op te frissen en nog eens op te rakelen 'hoe het ook alweer was'. Elk hoofdstuk heeft vaste rubrieken in de vorm van een kort portretje van de Topman van het Jaar, de meest bijzondere deal van het jaar en enkele grafieken en lijsten die de economische toestand in dat jaar weergeven.

De hoofdverhalen vormen samen met deze inleiding en de epiloog de belangrijkste rode draden door het boek. Het zijn de thema's die de loop van de belangrijkste economische ontwikkelingen in de eerste tien jaar van de 21ste eeuw hebben bepaald. Dat zijn er drie:

- de rol van en het vertrouwen in de markt als sturend mechanisme binnen de economie;
- de veranderende politieke verhoudingen in de wereld;
- de manier waarop de commerciële volwassenwording van internet de economie, na een op het oog valse start, toch nog op zijn kop wist te zetten.

Daarmee beschrijft het boek in feite drie oeroude krachten. Economie, politiek en technologie zijn vrijwel altijd de drijvende krachten achter veranderingen in de wereldwijde machtsverhoudingen.

In de eerste tien jaar van de 21ste eeuw zorgde de belofte van nieuwe internettechnologie voor een zeepbel op de beurs die in het Westen weliswaar leidde tot teleurstelling en een periode van laag-

conjunctuur, maar ondertussen wel de internetrevolutie in het zadel hielp. Opkomende landen als China en India profiteerden ondertussen van de investeringen in de internetinfrastructuur, omdat al die kabels de communicatielijnen met hun rijke afzetlanden drastische verkortten en verbeterden.

Deze landen waren aan het eind van de vorige eeuw tot de conclusie gekomen dat vrij ondernemerschap een betere manier was om welvaartsdoelen te bereiken dan op min of meer socialistische leest geschoeide staatshuishoudingen. Ze moesten wel. Werkbare alternatieven en financiële hulp van het communistische blok waren sinds de val van de Muur verdwenen. Er was nog maar één weg, en dat was de weg van het Westen. Daar was vooral het Westen zelf van overtuigd.

De veronderstelling dat de omarming van westerse economische principes betekende dat de rest van de wereld niets liever wilde worden dan ‘net zoals ons’ en de geschiedenis zelfs in een eindspel was beland, bleek echter een illusie. Dat maakten de aanslagen van 9/11 duidelijk, maar klonk in de loop van het decennium ook steeds vaker door in kritiek uit de opkomende landen die wel economische modellen van het westerse systeem hadden overgenomen, maar andere westerse beginselen zoals democratie en burgerlijke vrijheden toch liever buiten de deur hielden. Zij bleken zo hun eigen ideeën te koesteren over de manier waarop zij hun binnenlandse, buitenlandse en economische politiek willen voeren.

Ook in het Westen kreeg het vertrouwen in ‘de markt’ als ordenend mechanisme een flinke knauw. Kranten kwamen vol te staan over beurshysterie, megalomane fraude en zonnekoningengedrag van bewierookte ceo’s, brutale machtsovernames door kortademiige beleggers die bedrijven achteloos uit elkaar scheurden met uiteindelijk het faillissement van het financiële stelsel met een wereldwijde recessie tot gevolg.

Toezichthouders die voor de ‘checks and balances’ moesten zorgen, bleken niet in staat gevaren te onderkennen en geen middelen te hebben om effectief in te grijpen. Of het nu ging om commissarissen binnen het bedrijfsleven, beursautoriteiten, centrale bankiers of andere toezichthouders die de financiële sector moesten behoeden voor al te risicovol gedrag: geen van allen bleek in staat het beest dat ze onder hun hoede hadden te temmen.

Hetzelfde kan gezegd worden van veel macro-economen die begin deze eeuw dachten het spelletje nu wel door te hebben. Markten, zo was de gedachte die breed had postgevat, neigden vanzelf wel naar een vorm van 'evenwicht' en hoefden alleen eventueel hier en daar geholpen te worden met een klein zetje van centrale banken als de Amerikaanse Fed. 'Het centrale probleem van depressiepreventie is opgelost', schreef een prominente Amerikaanse econoom in 2003. Het doet denken aan de woorden waarmee de uitvinder van de kwantumtheorie, Max Planck, in 1879 werd afgeraden zich in te schrijven voor de studie natuurkunde. Dat was niet meer de moeite waard aangezien 'in dieser Wissenschaft schon fast alles erforscht sei, und es gelte, nur noch einige unbedeutende Lücken zu schließen'.

Waar is het begin deze eeuw misgegaan? Een deel van het antwoord ligt besloten in de neiging van de mens tot zelfoverschatting en zijn hang naar zwak gefundeerd optimisme. De positieve verwachtingen van eind jaren negentig waren gebaseerd op de overtuiging dat wat toen goed ging, goed zou blijven gaan en dat we slim genoeg waren voor de meeste andere problemen – of liever gezegd uitdagingen – tijdig een oplossing te vinden. Het tegenovergestelde gebeurde. Trends die zich gunstig leken te ontwikkelen, bleken luchtballonnen. Maatregelen die werden genomen om het ene probleem op te lossen, zorgden voor andere, soms ernstiger problemen. Zo droeg de manier waarop de Amerikaanse Fed de economie stimuleerde na de aanslagen van 9/11 substantieel bij aan het ontstaan van de kredietbubbel. Het toekennen van meer macht aan de aandeelhouders leidde in Nederland tot de uitholling en uitverkoop van een aantal gereputeerde, grote bedrijven. Dit gebeurde niet omdat de risico's niet waren opgemerkt, maar omdat men dacht dat de kans erop verwaarloosbaar klein was, of dat toezichthouders op tijd en effectief konden ingrijpen.

Veel van de problemen waar de economie de afgelopen tien jaar mee werd geconfronteerd, hadden hun wortels in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. In die tijd werd gehandeld naar de gedachte dat markten meestal zelf het best wisten wat goed voor hen was. Dus werd er op grote schaal gedereguleerd. Met succes, aangezien deregulering ervoor zorgde dat de concurrentie toenam,

markten efficiënter gingen werken, nieuwe producten konden worden geïntroduceerd en prijzen konden dalen.

De gedachte dat een ‘nieuwe economie’ eind jaren negentig mischien wel de oude economische wetten naar de geschiedenisboekjes verwees, zorgde ervoor dat er nog meer voorzichtigheid het raam uitging. De fabelachtig hoge beurskoersen van eind jaren negentig en de ongewoon lange periode van economische groei werden verklaard met de mantra dat ‘dit keer alles anders was’, waarbij nog maar eens werd verwezen naar de financiële markten die altijd gelijk hadden.

Maar het afschaffen van sommige regels die het bankwezen ooit waren opgelegd om ongelukken te voorkomen, leidde uiteindelijk tot de kredietbubbel en het ontstaan van megabanken die te groot waren om in te storten zonder desastreuze gevolgen voor de rest van de economie. De kredietcrisis werd veroorzaakt doordat banken hypotheeken gingen bundelen en in pakketjes doorverkochten. Die praktijk was zelfs een van de antwoorden van de financiële sector op de beurscrash van 1987 geweest.

Het getik van de meeste tijdbommen die de afgelopen jaren ontploften, was eind jaren negentig dan ook al luid en duidelijk hoorbaar. En er waren mensen die luisterden én waarschuwden, maar zij zaten met een geloofwaardigheidsprobleem zolang de economie nog draaide als een dolle. Niemand van hen kon namelijk met zekerheid zeggen of de bommen waarvoor ze waarschuwden daadwerkelijk zouden afgaan, en al helemaal niet wanneer. Zulke vage boodschappen legden het telkens weer af tegen de valse zekerheid van grafieken die aantoonde dat de beurskoersen en de productiviteit de laatste jaren alleen maar waren gestegen.

Staan we er nu beter voor, nu de bommen die de afgelopen jaren zijn afgegaan niet nog een keer kunnen ontploffen? Hebben we er iets van geleerd? Het is maar de vraag. Als antwoord op problemen bij bedrijven en financiële markten klinkt telkens weer dezelfde bezweringsformule: beter toezicht en strengere regels. Maar dat is geen panacee, aangezien de wetgevers die dat moeten regelen over het algemeen nog minder in staat zijn risico's in te schatten dan marktpartijen.

Wie goed luistert, hoort op de achtergrond andere potentiële tijdbommen tikken: de opgelopen staatsschuld, de vergrijzing, het gevaar van inflatie, het gevaar van deflatie, de stijging van de zee-

spiegel, het opraken van olie, de wankelende basis van de euro, de wankelende basis van de dollar, spanningen in het Midden-Oosten, rond Noord-Korea, tussen China en Taiwan, tussen India en Pakistan. Nog meer verrassingen met financiële instrumenten die niemand begrijpt, maar wel lekker veel rendement aan een laag risico koppelen.

Niemand die kan zeggen of de tijdbommen afgaan, wanneer ze afgaan en of een effectieve oplossing te bedenken is. Bovendien kan het ook nog meevallen. Het ondenkbare gebeurt wel vaker. Het zou ook nog zomaar kunnen dat een nieuwe technologische revolutie ons over tien jaar op de drempel brengt van het begin van (weer) een nieuwe Gouden Eeuw.

1999

Wat voorafging

Was Nederland ooit optimistischer geweest dan eind 1999? Tien jaar na de val van de Berlijnse Muur leek het land zich op te maken voor een nieuwe Gouden Eeuw. Het ging goed, en dat bleek uit alles: de economie groeide in 1999 met 4,7 procent terwijl ze in de voorafgaande vijf jaar op rij al groeipercentages van boven de 3 procent had vertoond. Er was een begrotingsoverschot. De AEX-index steeg in 1999 op een haar na met 25 procent en 1,7 miljoen beleggende Nederlandse huishoudens profiteerden daarvan mee. Beleggen was een volkssport geworden met een kleine twee miljoen actieve beoefenaars na vijf jaar stijgende beurskoersen. Ook eigenwoningbezitters waren eraan gewend geraakt de waarde van hun bezit jaarlijks vanzelf met 10 procent of meer te zien oplopen.

In het buitenland werd het poldermodel geroemd en premier Wim Kok mocht tot in het Witte Huis het geheim van het Nederlandse groeiwonder komen uitleggen (zie 'Nederland doet boodschappen in de vs' verderop in dit hoofdstuk). Volgens het Britse zakenblad *The Economist* was Nederland voor de eerstvolgende vijf jaar 'het beste land om zaken te doen', mede dankzij zijn politieke en economische stabiliteit.

De economie draaide als een dolle en misschien was die hoge groei wel permanent. Wie weet? In de Verenigde Staten tamboeierde het blad *BusinessWeek* immers de opkomst van een 'nieuwe economie' die zich kenmerkte door permanente productiviteitsgroei dankzij de zegeningen van internet en globalisering.

Het optimisme dat niet alleen Nederland maar ook veel andere westerse landen in zijn greep had, was op meer gestoeld dan een paar jaar economische voorspoed en de nieuwe onbegrensde mogelijkheden die het nog jonge internet leek te bieden. Met de val van de Muur hadden andere staatsvormen dan de liberale democratie definitief afgedaan. Als één ding na veertig jaar Koude Oorlog duidelijk was geworden, dan was het wel dat geen enkel systeem in staat was zo veel ambitie en vindingrijkheid bij individuen los te maken en de gemiddelde levensstandaard van zo'n groot deel van de bevolking naar een hoger niveau te tillen als het stelsel van vrij ondernemerschap dat aan de basis lag van het westerse model. Vermoeiende discussies over de voor- en nadelen van het kapitalisme konden dus voortaan worden overgeslagen. Er was gewoon geen alternatief meer. Meespelen in het systeem van wereldwijde vrije marktprocessen dat globalisering werd genoemd, was een zekere

weg naar groeiende welvaart die steeds meer landen zouden inslaan.

Het juk van de vrijemarkteconomie

Natuurlijk: de geschiedenis van het kapitalisme was sinds de val van de Muur niet pijnloos geweest. De overgang naar een vrijemarkteconomie bleek in veel voormalige Oostbloklanden een pijnlijk, traag en voor een groot deel van de bevolking oneerlijk proces te zijn. Dat hadden de wilde praktijken rond de privatisering van Russische staatsbedrijven aangetoond. De Azië-crisis van 1998 en de roebelcrisis die daarop volgde hadden voor zware economische problemen gezorgd in Aziatische landen, Rusland en Brazilië.

In de gebieden die tot 1992 Joegoslavië vormden was de bevolking er bovendien op gruwelijke wijze achter gekomen dat het afwerpen van het juk van het communisme en de keuze voor meer westerse staatsvormen geen instantgarantie bood voor vrede, veiligheid en een betere wereld. Ook niet als er Nederlandse VN-veiligheidstroepen in de buurt waren om een oogje in het zeil te houden.

Maar dat waren groeipijnen, deel van een leerproces dat uiteindelijk ook deze landen zou helpen zich met steun van de Verenigde Staten, het IMF en de Wereldbank te ontwikkelen tot liberaal-democratische volwassenheid. Het pleit was beslecht, betoogde de Amerikaanse hoogleraar Francis Fukuyama in 1992 in zijn boek *Het einde van de geschiedenis en de laatste mens*. De overwinning van de liberale democratie betekende 'het eindpunt van de ideologische evolutie van de mensheid'.

Ook de landen die aan het eind van de zoste eeuw de ketenen van een dictatoriaal bewind nog niet hadden afgeworpen, zouden uiteindelijk onherroepelijk moeten kiezen voor de weg van het Westen. Ze zouden wel moeten om niet verstoken te blijven van moderne technologie en verarmd, verzwakt en politiek irrelevant achter te blijven. Democratisering zou vanzelf volgen. Economisch ontketend en aangesloten op de globale markten zou de middenklasse in die landen welvarender, beter geïnformeerd en machtiger worden en aanhaken bij een 'universele consumptiecultuur'. Uiteindelijk zou een universele drang naar individuele vrijheid een einde maken aan overheersing door dictators overal ter wereld, meende Fukuyama.

Het winnende Westen

Niet iedereen was ervan overtuigd dat de geschiedenis aan haar laatste hoofdstuk was begonnen na een definitieve triomf van het Westen. De Amerikaanse politicoloog Samuel Huntington voorspelde in zijn *Botsende Beschavingen, cultuur en conflict in de 21ste eeuw* een 21ste eeuw die gekenmerkt zou worden door toenemende wrijving en botsingen tussen westerse en niet-westerse beschavingen. Het zou er met name wel eens grimmig aan toe kunnen gaan in confrontaties tussen de westerse en islamitische beschaving.

Nederland doet boodschappen in de VS

Als hij toch in de Verenigde Staten was om de zegeningen van het poldermodel toe te lichten, kon Kok meteen doorvliegen naar San Francisco om de puntige wolkenkrabber te bewonderen die pas in handen was gekomen van AEGON na de overname van verzekeraar Transamerica (9,7 miljard dollar). Daarna kon hij op de koffie bij de recente Numico-aanwinst GNC (2,5 miljard dollar), lunchen bij VNU's nieuwe aankoop Nielsen Media Research (2,7 miljard dollar), op de thee bij Fortis' jongste dochter American Bankers Insurance Group (2,6 miljard dollar) en op de borrel bij automatiseerder Wang Global, dat net voor 3 miljard dollar was overgenomen door Getronics. De vijf bedrijven zijn enkele voorbeelden van de in totaal tientallen Amerikaanse bedrijven die in 1999 door Nederlandse ondernemingen werden gekocht. In totaal gaven Nederlandse bedrijven dat jaar 44 miljard euro uit aan overnames in het buitenland, terwijl er voor 27 miljard aan Nederlandse bedrijven in buitenlandse handen kwam.

De relevantie van het feit dat er in en rond het Midden-Oosten wat figuren rondliepen die er andere opvattingen over 'universele waarden' op na hielden dan Fukuyama, ontging in 1999 veel mensen voorlopig nog. De Al Qaida-aanslagen op Amerikaanse doelen in Oost-Afrika en een flatgebouw in Saoedi-Arabië hadden plaatsgevonden in verre vreemde landen. De mislukte poging om de Twin Towers in New York vanuit de parkeergarage op te blazen was alweer zes jaar geleden. Gevaarlijke gekken zou je altijd houden. Het enige wat je kunt doen is dit soort elementen zo veel mogelijk te isoleren door de maatschappij om hen heen een zo groot mogelijk aandeel te geven in de globalisering, was de oplossing van *New York Times*-commentator Thomas Friedman in zijn in 1999 verschenen boek *The Lexus and the Olive Tree*.

Dichter bij huis viel op dat een toenemend aantal spullen in de winkels 'Made in China' was. In de tien jaar na het bloedbad op het Plein van de Hemelse Vrede had het laatste grote communistische bolwerk kapitalistische trekjes gekregen en zich ontpopt als de fabriek van de wereld, waar steeds meer bedrijven een deel van hun producten door goedkope Chinese handen lieten maken.

Geboorte van een wereldmarkt

Als één fenomeen een razendsnelle opmars had gemaakt na de val van de Muur, dan was het wel de globalisering van de markten. Nu de wereld niet meer was verdeeld in twee kampen, hadden veel landen hun markten opengesteld in de hoop de economische wonderen te evenaren van de vier tijgers Zuid-Korea, Hongkong, Taiwan en Singapore. Friedman haalde in zijn boek een advertentie aan van Merrill Lynch, waarin de bank betoogde dat de wereld werd geboren op de dag dat de Muur viel. We zijn goed op weg, betoogde de bank op het hoogtepunt van de Azië-crisis in een paginagrote liefdesbetuiging aan de globalisering. Terugslagen als een valutacrisis hoorden erbij. 'No one ever said growing up was easy.'

En Nederland? In eigen land werd het oude Nederland Kartelland vanaf 1997 met een nieuwe Mededingingswet snel afgebroken en werd de economie slagvaardiger gemaakt door de vrije markt steeds meer haar gang te laten gaan. In het aflopende decennium waren de staatsposterijen en de kabeltelevisie- en telefoniediensten al geprivatiseerd en de liberalisering van het spoor, het stads- en streekvervoer en de energiemarkten zou niet lang meer op zich laten wachten. Evenmin als de logische privatiseringen van Schiphol, de ns en de stads- en streekvervoerbedrijven.

Goed, in de tien jaar die daaraan voorafgingen waren met de faillissementen van Fokker en DAF twee van de laatste grote Nederlandse industriële iconen verloren gegaan, maar daar stond de opkomst van andere bedrijven tegenover die beter bij een moderne diensteneconomie passen. Op het wereldtoneel bliezen Nederlandse bedrijven hun partijtje mee en waar het om fusies en overnames ging, waren ze meestal de bovenliggende partij. Nederlandse bedrijven hadden sinds 1990 voor 166 miljard dollar aan buitenland-

se bedrijven en voor precies de helft van dat bedrag waren er Nederlandse bedrijven door buitenlanders gekocht.*

Dat er banen in de maakindustrie naar landen in Oost-Europa en Azië vloeiden was niet erg. Zolang wij het hersenwerk konden blijven doen en de 'opkomende landen' het handwerk, was er sprake van een onvervalste win-winsituatie.

'De komende tien jaar zullen the Dutch decade worden', voorspelde de Amerikaanse trendwatcher Marian Salzman (ze zou later de metroseksueel en de überseksueel uitvinden) in het laatste nummer van het financieel-economische weekblad *FEM/De Week* van 1999. De globalisering was de Nederlanders op het lijf geschreven, meende ze. 'Nederlanders zijn geboren zakenmensen door een ingebedde managementstijl die pragmatisme, tolerantie en hardheid in zich verenigt', schreef ze in een ode aan ons land.

Dat beloofde dus wat voor het begin van het derde millennium, vond ook *FEM*. De slotzinnen van het laatste hoofdredactionele commentaar van 1999 zeggen genoeg: 'De angst voorbij en lekker openstaan voor die 21ste eeuw, dat zijn de belangrijkste voorwaarden voor een goede start. En de beste garantie voor een goed begin van de tweede Gouden Eeuw.'

---

* Bron: Persbericht KPMG Corporate Finance, 1999.